

הרב יוחנן אלכסנדר לועברד

בעמח"ס טהרת הכהנים,

מרבני איגוד טהרת הכהנים ומר"ץ בית הוראה טהרת הכהנים,

עיר"ק ירושלים וטיב"א

הליכת כהנים על הר מירון וקבר רשב"י זי"ע

דעת מרן הדברי חיים זי"ע ומלחמת הקודש של הגה"ק משינאווא זי"ע בענין הליכת כהנים על קברי צדיקים בכלל ולחצר המערה במירון בפרט / פסק דין וכרוז מרבני צפת משנת תרפ"ז / פרטי המציאות כחיום והצדדים בהלכה*

מבוא

לפני כמאה שנה עוד היו בני עליה למירון מועטים. הם עלו במסירות נפש ממש בדרכים לא דרכים, מדלגים על ההרים ומקפצים על הגבעות, כמתואר בספרי המסעות לדורותם. המקום היה אדמת טרשים ונראו פה ושם איזה מערות, וכן קברים חדשים כגון הרוגי המפולת דשנת התרע"א שנוהרו כהנים שלא להתקרב אליהם. עם התרבות הישוב היהודי נתרבו בני העליה למקום הקדוש ונסלל כביש צר מצפת למירון לרווחת הבאים.

והנה ידוע למכביר מלחמתו הכבירה מלחמת קודש של הגה"ק משינאווא זצ"ל אודות איסור הליכת כהנים על קברי צדיקים בכלל, ולחצר בית הזהר ציון התנ"א רשב"י זי"ע א במירון בפרט. אשר הוא זצ"ל אור כגבר חלציו ללחום מלחמתה של תורה ולהעמיד הדת בזה על תילה, וממש מסר נפשו אותו צדיק ע"ז, וכפי אשר העלה דעת קדשו בתשובה להלכה והיא לו נדפסה בסוף ספרו דברי יחזקאל חלק השו"ת סי' ל"ז (ובמהדורות הישנות סי' א'), ווהגה"ק משינאווא לא נסתפק רק בכתיבת תשובתו להלכה אלא אף התייצב בראש וצוות ככרוכיא על מכשול חמור זה, והטריח את עצמו לבוא לארה"ק בנסיעתו הידועה, ובארה"ק הרים קול מלחמה ונשא ונתן בזה עם גדולי ארה"ק עד אשר זכה להעמיד הדת על תילה בענין זה, ושנים רבות לאחמ"כ עדיין היה רישומה ניכר בקרב גדולי ארה"ק.

בימינו הולם לרושם העז שהשאיר בענין זה בביקורו בארה"ק ניתן לראות בפס"ד ביד"ץ דצפת לערך משנת תרפ"ז שנתגלה לאחרונה באורח פלא, מתקופת שלטון המנדט הבריטי בארה"ק שסללו אז האנגליים לכבוד איזה שר או מושל דרך המוביל מצפת למירון עד לחצר בית הזהר התנא רשב"י וכן עשו מגרש גדול סביב החצר, הדרך והמגרש נסללו ע"ג קברים שהיו שם בו נקברו גם הרוגי המפולת דשנת התרע"א, באופן האוסר עליית הכהנים לכל האיזור סביבות הציון, בעקבות כך יצאו הביד"ץ דצפת בראשות הראב"ד הגאון רבי נחום אתרוג זצ"ל באזהרה לכהנים, באזהרתם

א. פרק מלחמת קודש של הגה"ק משינאווא זצ"ל, נערך ע"י הרה"ג רבי מאיר יהודה בלוי שליט"א, ותשואת חן חן לו.

מציינים אף את מלחמת קודש של הגה"ק משינאו אודות הליכת כהנים על קברי צדיקים שלא די לנו בזה אלא נוסף עמה ההליכה דרך המגרשים הנ"ל שהוחזקו בטומאה שבהם אין שום צד היתר ללכת, מהטעמים המבוארים בפסקם.

עם השנים נשתקע ונשכח פס"ד זה מחמת התמורות הגדולות שעברה היישוב היהודי בארה"ק בכלל ובאיזור הגליל בפרט, ומה גם בהיותה שוממה וחרבה במשך שנים רבות, עד התיישבותה מחדש בעשורים האחרונים, ובהשגחה פרטית נתגלה לאחרונה בארכיון המרכז לתולדות העם היהודי שהמציאו אותו ונתנו רשות לפרסמו, יצויין שעם גילוי פס"ד נדיר זה נתעוררו אנשי לב לחקור הדבר אצל ישישי צפת שעדיין זכורים שהיה שאלה ישנה בענין עליית הכהנים בדרכים המובילות לציון הק' ומשום מה נשתקע הענין.

בשנים האחרונות עקב עבודות הבני' והשיפוצים במקום נתעוררה השאלה מחדש ע"י הרבנים גדולי התורה שליט"א העוסקים והבקיאים בתחום זה, לאחר שנתגלה ריבוי גדול מדהים של מקומות ומערות קבורה שלא היו ידועים עד כה בכל סביבות ההר לכל שטחי' ואגפי', ונתעורר השאלה בדבר עליית הכהנים בכל סביבות ההר, בד בבד עם התעוררות השאלה נתגלה בהשגחה פרטית מיוחדת פס"ד זה השופך אור ומוסיפה לבהירות תמונת המצב כולו.

במאמרינו הבא נשתדל בעזה"ת להקיף במקצת את מלחמת קודש של מרן הגה"ק משינאווא זצ"ל אודות ענין זה, ואח"כ נברר פרטי המציאות והצדדים בהלכה².

נסיעת מרן הגה"ק משינאווא זצ"ל לארה"ק

כידוע ערך הגה"ק משינאווא זצ"ל נסיעה ארוכה לארה"ק ושהה בה זמן ארוך מאד מסוף קיץ תרכ"ט עד תחילת חורף תרל"א, נסיבות הנסיעה היו כמוסות אך יש המייחסים נסיעה זו למלחמתו הקדושה בענין הליכת כהנים על קברי צדיקים שהיה המנהג נפרץ בארה"ק, וכ"כ תלמידו הגה"צ רבי יחיאל מיכל היבניר מניזנאב זצ"ל בספרו הדרת קודש (עמוד ג' בהספדו על מרן זצ"ל) בזה"ל: ופעם אחת היה בארה"ק ושמעתי באומרים לי כי עיקר מטרת כוונתו להזהיר על הכהנים הקטנים עם הגדולים שלא להקל לעצמן לילך על קברי הצדיקים כי בנפשם היא, עכ"ל. וזה ידוע אשר בנסיעה זו השתדל מרן

ב. וראה עוד מ"ש הגאון רבי מרדכי שפילמאן ז"ל בעמח"ס ציון לנפש צבי וס' תפארת צבי על הזוה"ק, בקובץ כרם שלמה שנה י"ג ק' ח' סיון תש"ן ע' ל"ט ואילך, אריכות הדברים בענין זה (המערכת).

זיע"א הרבה בענין זה וצווח ככרוכיא על מכשול חמור זה שהוא איסור דאורייתא, אך לדברי הגה"צ מניזנוב הרי שזה היה עיקר ממרת כוונת נסיעתו.

עדות הגה"צ מציעשנוב וצוק"ל בענין זה

ואם כי נשגבה מבינתנו הליכותיו בקודש על אדני מה הוטבעו אך יש בנותן מעם להוסיף את פתיחת דברי בנו הגה"צ מציעשנוב וצוק"ל כשמביא לדעת אביו הקדוש בענין הליכת כהנים לקבר הרשב"י שפתח דבריו בזה"ל (פי צדיק עמוד קסו): "אבי כ"ק מרן זצ"ל משינאווא אשר ידע שורש נשמתו על מה הוא בא לעוה"ז לתקן ומי (הוא) היה בגלגולים הקודמים וכאשר בא לארצינו הקדושה וכו'", בהקדמה קצרה זו פתח הגה"צ מציעשנוב וצוק"ל את דבריו אודות מלחמת קודש אביו הגה"ק משינאווא זצ"ל בהאי ענינא.

וכפידה"נ מהמשך דבריו הרי שלא בא לו הענין בקלות כלל והוצרך למלחמה ולמסין בענין זה, וכמו שממשיך הגה"צ מציעשנוב וצוק"ל את דבריו וז"ל: וכאשר בא לארצינו הקדו' תובכ"א ראה שמה שכהנים הולכים על ציון התנא הק' רשב"י זיע"א הרע לו מאד, שעפ"י דתה"ק הוא איסור גמור, וכאשר התחיל לדבר מזה אמרו לו שדבר זה מכמה דורות ולא ערער אדם בדבר כלום, והתחילו עשתונותיו נבוכים מה זאת עשה אלקים לי, האם אנכי ארעיש העולם במה שמנהג זה כמה, והזכיר את עצמו הענינים שהיה לו בחו"ל, וכאשר הלך בבית הגה והנה במחשבות שובבים קרא אותו הגה"ק רבי שמואל העליר רבה של צפת ואמר לו, נראה לכבודו דבר שנמצא אתנו בספר הגלגולים פרק [סד] כת"י, וכאשר ראה הענין בספר הגלגולים שמח מאד, כי את כל אשר כתוב שמה השיג מעצמו, וראה אשר האר"י הק' ז"ל דיבר מזה הענין. וכתב לבסוף דאין ראוי לילך למירון הוא התנא הרשב"י ולטבריא הוא רמבעה"נ, וליונתן בן עוזיאל טוב מאד. ששם עשו עפ"י דין פותח טפח למען יוכלו הכהנים לילך. וכאשר ראה זה התחיל לצעוק שאסור עפ"י דין לכהנים לילך על קברי הצדיקים, ואמר המדרש אם היה יודע ראובן שהתורה תכתוב עליו למען הציל אותו מידם על כתפו היה מוליכו, היינו, אם כי היה נדמה לראובן שנכון כן. אבל קצת היה (תיבה אחת נמחק) [נבוך], שהשבטים חשבו ח"ו על יוסף שאינו צדיק אמת, אבל אח"כ שראה ראובן שהתורה תעיד עליו, אמר אם הייתי יודע על כתפו היה מוליכו, וכן אמר שהאר"י הק' הוא תורה והוא העיד עליו כי יודע בבטח שלא טעה ח"ו, עכ"ל הגה"צ מציעשנוב וצוק"ל.

וכמה הלכתא רבוותא למדנו מדבריו:

א) שאין לסמוך אהא דרוב ארונות יש בהם פותח טפח (ברכות יט:), שהלא כן כתב האר"י הק' כי אין ראוי לילך למירון הוא התנא הרשב"י ולטבריא הוא רמבעה"נ וליונתן בן עוזיאל טוב מאד ששם עשו עפ"י דין פותח טפח למען יוכלו הכהנים לילך, והיינו שלא בכל המקומות יש פותח טפח כדיון, ואין לסמוך בסתמא אהא דרוב ארונות יש בהם פותח טפח, או משום דמעיקרא לא היה פותח טפח, או משום שנסתם ברוב

השנים ושוב אין מקום לטומאה לצאת, וכמבואר בדברי הריטב"א ב"ב (ק:), ומש"כ דליונתן בן עוזיאל טוב מאד ששם עשו עפ"י דין פותח טפה, כוונתו או דמעיקרא עשו עפ"י דין פותח טפה או בדורות המאוחרים עשהו וחזה רבינו האר"י זיע"א ברוח קדשו שבזמנו לא נסתם הפותח טפה, ולפי"ז בזמנינו שכבר עברו זה כארבע מאות שנים מיום שגילה זאת רבינו האר"י זיע"א לכאן יש לחוש לדברי הריטב"א ב"ב ק: שבכבות השנים נסתם הפו"ט ויש לחשוש משום טומאה דאורייתא.

ב) דעת רבינו האר"י הקדו' זיע"א שאין לכהנים לטמאות עצמם אף על קברי צדיקים, ועיין בשו"ת מנחת אלעזר ח"ג סי' ס"ד מה שנסתפק בזה בדעת רבינו האר"י זיע"א. ומדברי האר"י הקדו' האלו יש להביא רא' שדעתו שאין לכהנים לטמאות עצמם אף על קברי צדיקים.

ג) עד כמה היה קשה המלחמה בזה מחמת המנהג שנשתרבו וכמה מסי"נ וזירזו היה צריך הגה"ק משינאווא לצאת למלחמת קודש זו, והגאון ר"ש העליר וצוק"ל האב"ד דצפת הוא זה שזירזו לצאת למלחמת קודש זו.

תיאור נוסף על מלחמת הגה"ק משינאווא זצ"ל

תיאור נוסף על מלחמת הגה"ק משינאווא בענין הליכת כהנים על קבר הרשב"י וגילויו של כתי"ק ספר הגלגולים לרבינו האר"י בדעת קדשו, הובא אף בספר חמדה גנוזה להגה"צ רבי סיני מזמיגרדא וצוק"ל בן הגה"ק מגארליץ זצ"ל כפי שקיבל מהרב מגראבוויץ הגה"צ רבי יצחק צבי הכהן גאלדבוים זצ"ל שכידוע היה מאוד מקורב לרביה"ק מרן הדברי חיים זיע"א, אם כי בגופא דעובדא נשנו בו שינויים מ"מ בגוף הגילוי של כתי"ק ספר שער הגלגולים להאר"י הק' וכוונת דבריו הקדו' הם תואמים להפליא, וז"ל ספר חמדה גנוזה (ח"ב תלמידי בעש"ט וגדולי ישראל עמוד ט"ז): כ"ק דודי הה"ק משינאווא ז"ל היה בארץ ישראל, והיה בדעתו להיות בל"ג בעומר על הציון הקדוש של רשב"י במירון, אך שמע שיש שם תערובות גדול מאנשים וגושים, ותיכף אחר הפסח נסע למירון והתעכב שמה איזה שבועות, ורצה לתקן את ענין התערובות, ואמרו לו שלא יניחו אותו לתקן זאת מכיון שהקדושים הקדמונים לא מיחו, ודודי טען להם כי אפילו בביהמ"ק שהיתה קדושה ביותר עם כל זה תיקנו שלא יהי' שם תערובות, כ"ש הכא שצריכים לתקן, ובאופן אחר הוא שמחה של הוללות כי כן נפסק הדין [עיין רמב"ם פ"ו מהל' יו"ט הלכה כ"א] והמה בשלחם לא הניחו לתקנו.

התיישב עצמו שילך למבר' על הציון של רמבעה"ג. הכין עצמו לנסוע למבר' ובתוך כך בא אליו איש אחד וא"ל פאלנישע רבי אולי יקנה אצלי כתב יד ספר הגלגולים מהאר"י הקדוש, כי עד אז לא נדפס רק שלשים ושש פרקים הראשונים והספר הוא ע"ב פרקים, וביד האיש הזה היה הכתב יד של הששה ושלושים פרקים אחרונים,

לקח מאתו הכתב יד ופתח אותו, ותיכף בפתיחה ראשונה ראה שכתוב שם (פרק ס"ד) בזה"ל: ונתחיל עתה בענין קרה "ולא יבינהו עד ראותו" וכו', הוא נתקוטט עם אביו עד אשר קללו אביו אין ראוי לילך למירון ולא למבר' וליונתן בן עוזיאל טוב מאד ע"כ לשון הגלגולים.

כאשר ראה זאת לא נסע עוד למבר' והבין מזה שלא לילך עוד למקומות הנ"ל רק לקבר יונתן בן עוזיאל, כי במבר' ג"כ לא היה ניחא לי, כי שמע שהולכים שם כהנים על הציון שלא עפ"י דין, אבל בקבר יונתן בן עוזיאל נעשה עפ"י דין שיהי' ביכולת ביד הכהנים לילך על הציון, ופירש הדברים של הגלגולים ולא יבין עד ראותו כפשוטו, כי לא יוכל להבין פי' הדברים עד שיבוא המעשה הנ"ל לידו.

אח"כ נתוודע שהי' לו נסים גדולים במה שנסע ממירון קודם ל"ג בעומר ולא היה שם על ל"ג בעומר, כי אנשי בליעל שכרו ערבי אחד להרוג אותו ל"ע בל"ג בעומר, כי בתוך עם רב שיש שם יהי' ביכולתו להורגו בערמה ר"ל, כן סיפר הרב משינאווא ז"ל. עכ"ל ספר חמדה גנוזה.

וכן הובא ענין זה בס' אוצר ישראל (מערכת שינאווא) בשם החסיד המפורסם רבי ברוך יצחק פריינד זצ"ל (מגדולי וחשובי חסידי צאנז שינאווא בירושלים עיה"ק) ששמע מעד נאמן ששמע זאת מפי הגה"ק בעצמו, עיי"ש בנסיבות הדבר, וע"ע בענין זה בספר מקור חיים אות רנ"א, רס"ו, רצ"ב, ת"פ.

בענין המובא בכת"י ספר הגלגולים שהו"ל הגה"ק משינאווא

והנה ספר הגלגולים מכת"י (שהשיג הגה"ק משינאווא בארה"ק) הוציאו לאור הגה"ק משינאווא זצ"ל בשנת התרל"ה וכפי שכותב בקדשו בשער הספר בזה"ל: ספר הגלגולים של האר"י זלה"ה דרוש הנשמות והגלגול והעיבור והיכום וכמה פרטים חלק ראשון הכולל עד פרק ל"ו שנדפס כבר כמה פעמים, וחלק השני מן פרק ל"ו עד תשלום ע"ג פרקים המובאים יחד בס' שם הגדולים מערכת ספרים אות ג' אשר הקרה ה' עתה מקרה טהור לפני בהיותו באה"ק והוצאתים לאור אני הק' יחזקאל שרגא האלברשטאם אבר"ק סטראפקוב, עכ"ל. וכן כתב הגה"ק משינאווא זצ"ל בהקדמת הספר: אודה לה' בעל אשר גמלני ברוב רחמיו וחסדיו המרובים וזיכני לבנוס לארץ ישראל וראיתי שם כת"י ספר הגלגולים ע"ג פרקים מסודר בסדר יפה וכו', עכ"ל.

ולפנינו ספר הקדוש ספר הגלגולים ושם בפרק ס"ד העתיק הקד' מהר"מ פאפירש [שהוא הכותב של ל"ח הפרקים האחרונים המכונה ח"ב מספר הגלגולים כמוש"כ הגה"ק משינאווא בהקדמתו להספר יעווי"ש] הג"ה בזה"ל: גם זה מצאתי מכ"י מור"י זלה"ה ולא הבנתי כוונת הדברים, וז"ל ישמעאל בן אלישע וכו' ונתחיל עתה בענין קרה ולא יבינהו

עד ראותו תיקון שישי הוא נתקומט עם אביו עד אשר קללו אביו אין ראוי לילך למירון ולא למבריא וליונתן בן עזיאל טוב מאד וכבר נגזרה גזירה עד כאן לשוננו, עכ"ל הגה"ה שם, והגה"ק משינאווא זצ"ל הבין כוונת דברי קודש האר"י זיע"א שהוא על ענין הליכת כהנים למקומות אלו שלמירון ולמבריא אין ראוי לילך מחמת שאין שם תיקון לכהנים כדון וליונתן בן עזיאל טוב מאד מפני שעשו שם תיקון כדון, וכפי שהביאו דבריו בנו הגה"ה צ מציעשינוב וכן אחיו הגה"ה צ מוימגראד זצוק"ל.

בדעת הגאון רבי שמואל העליר זצוק"ל אב"ד צפת

והנה בדעת הגאון רבי שמואל העליר זצוק"ל הרב דצפת הנה כפיה"ג מדברי הגה"ה צ מציעשינוב ז"ל, הרי דעתו שווה ה' לדעת הגה"ק משינאווא זצ"ל, שהרי הוא ה' זה שהראה להגה"ק משינאווא זצ"ל את כת"י ספר הגלגולים לרבינו האר"י כסיעתא לדבריו ולזרזו במלחמתו הקדושה, וכן הוא במסורה אצל נכדיו רבני צפת לבית זילבערמאן שהם ירשו הרבנות דצפת ממנו דור אחר דור ולא פסקה ישיבתם בצפת כל השנים, והשאלה היתה נוגעת להם מאד בהיותם קרובים אל השאלה, ובמסורת משפחתם עברה המסורה מדור לדור שדעת זקנים הגאון ר"ש העליר זצוק"ל היה לאסור כניסת כהנים לציון הרשב"י, בדעת מרן הגה"ק משינאווא זצ"ל, וכן נהג למעשה נכדו הרב שמחה הכהן קפלן ז"ל רב בצפת תוכב"א וכן נהג בנו הרמ"ד שליט"א רב בצפת תוכב"א, וכן יש להביא סימוכין מחכמי צפת בזמנו ובדורות שלאחריו וכן מחיבורים המדברים בענין זה שלא הזכירו ממנו שום צד היתר, ואילו היה בדעתו צד להיתר כבר היה צריך להיות מוזכר מזה באיזהו מקומן, וכן הוא בעצמו בספרו כבוד מלכים המיוסד על עניני הלולא דרשב"י לא הזכיר בכל חיבורו שום צד היתר, וגם אילו היה בדעתו צד היתר לא היה הביד"ץ דצפת שולל ענין זה בתכלית כפי העולה בפס"ד ביד"ץ דצפת (יובא להלן).

וכן הוא כפי הגה"ה רב יהודה לייב סלאנים שליט"א בן הגה"ה צ ר' מרדכי חיים סלאנים זצוק"ל שאילו היה בדעת הגאון ר"ש העליר זצוק"ל להיתר בוודאי היה שומע זאת מאביו זצ"ל שהיה מגידולי צפת והיה קרוב לשאלה זו ולדעת הגאון ר"ש העליר זצוק"ל ומעולם לא שמע ממנו כזאת, אמנם במשפחת כ"ק אדמו"ר הגה"ה צ רבי אברהם יצחק הכהן קאהן זצ"ל בעל דברי אמונה, ידוע מזקנים הרה"ה צ ר' משה דייטש זצ"ל מסיגעט שזקינו הגאון ר"ש העליר זצוק"ל התיר כניסת כהנים לציון הרשב"י במירון (ולא לשאר קברי צדיקים), אך כפי העולה מדברי הגה"ה צ מציעשינוב זצ"ל, הרי שדעת ר"ש העליר זצ"ל היה בדעת הגה"ק משינאווא זצ"ל לאסור כניסת כהנים לציון הרשב"י וכנ"ל.

מרחת הגה"ק משינאווא זצ"ל בענין זה ודעת אביו מרן הדברי חיים זי"ע

יעד כמה מרח הגה"ק משינאווא בענין זה, מן הנכון להעתיק מש"כ בשו"ת שם הכהן סי' י"ז (להרה"ה ר' שמואל מאיר הכהן האלענדער זצ"ל) בזה"ל: ושמעתי שש"ב הה"ק ריח"ש משינאווא ז"ל היה באה"ק וגידר את הציון של רשב"י במירון באיזה מקום יש בשם

דריסת רגלי כהנים, ובתוך הציון האהל של רשב"י וכן על כל קברי צדיקים אינם הולכים הכהנים רק למרחוק עומדים ממקום שמותרים לעמוד וכו', עכ"ל.

ובספר חמדה גנוזה להגה"צ מזמיראד זצוק"ל (ח"א דברי חיים פרק י"ג אות קמ"ח) הביא שכן היה דעת קדשו של אביו מרן רבינו הקוה"ט מצאנו זיע"א וז"ל: בארץ ישראל הולכים הכהנים על קברי צדיקים, ואא"ז לא היה דעתו נחא מזה, ואירע פעם שנסע כהן לארץ הקדושה, ובעת שלקח פרידת שלום, אמר לו אא"ז שלא יהיה שומה ולא ילך על הקברים ואפילו בל"ג בעומר לא ילך על הציון במירון, עכ"ל.

ואכן לא בכדי נמבע חותמתו של הגה"ק משינאווא על מערכה קדושה הלזו, הגם שכבר קדמוהו גדולי הפוסקים בדורות שלפניו [עיין פתחי תשובה יו"ד סי' שע"ב סעי' ב' בשם הרב בעל בתי כהונה בספרו בתי כהונה ח"א סי' כ"ג (אשר גאון עוינו החיד"א מעיד עליו שהיה גדול הדור), ושאר גדולי הפוסקים], ועיין בספר ויואל משה (מאמר ישוב א"י אות צ"ט) כשרן בדברי הגה"ק משינאווא זצ"ל כותב עליו בזה"ל: דהנה בדברי יחזקאל שם כתב לברר שהוא איסור דאורייתא לכהנים לממאות עצמם אף בקברי צדיקים וראיותיו עצומות ממערתא דאברהם ומנושאי ארונו של יוסף ועוד כמה ראיות ברורות יש בדבר ובודאי דהלכה כמותו באיסור הכהנים בקברי הצדיקים, עכ"ל.

פס"ד הביד"ץ דצפת

כאמור רושם עז השאיר מלחמתו הקדו' בקרב תושבי ארה"ק וגדולי, וכשישים שנה לאחמ"כ (בשנת התרפ"ז בערך) אנו מוצאים ביטוי לכך בפס"ד של ביד"ץ דצפת בראשות הראב"ד הגאון רבי נחום אתרוג זצ"ל אודות השאלה שנתעוררה עם בניית הדרכים החדשות והשינויים סביבות חצר בית הזהר התנא הרשב"י זיע"א ונתעורר השאלה אודות הליכת כהנים בכל סביבות המקום, שיצאו במודעא רבה תחת הכותרת "אזהרה לכהנים" כשבתוך דבריהם מזכירים את מלחמת קודש של מרן זצ"ל אודות הליכת כהנים על קברי צדיקים וז"ל: ולא די לנו הצער של הראשונים עד אחרון הגאון חק' משינאווא זצ"ל "שצווחו כבדוכיא" על הליכת הכהנים על קברי צדיקים שאין להם על מה לסמוך לחקל באיסור דאורייתא, אלא שנוסף עוד לעבור דרך המגרש הזה שהוחזק במומאה, עכ"ל. והיינו שבדרך הכניסה לחצר הרשב"י מלבד איסור כניסת כהנים לציון הרשב"י שהוא נעוץ באיסור הליכת כהנים על קברי צדיקים עוד צריכים לעבור דרך המגרש הלזו שהוחזק במומאה שע"ז בוודאי ובוודאי שאין להם על מה לסמוך.

כאמור מלבד שאלת הליכת כהנים על קברי צדיקים וכניסתם לציון הרשב"י, נתעורר שאלה חדשה בשנים שלאחמ"כ מחמת סלילת המגרש החדש ע"ג בית הקברות וכיסויים בעפר של מקומות קבורה ידועים שנאבדו, שזה אינו קשור כלל לכל ענין כניסת הכהנים לציון הרשב"י אלא הוא שאלה בפנ"ע, וע"ז בא הפס"ד של ביד"ץ דצפת, ובתקופות האחרונות נתעורר עוד שאלה על פני ההר לכל צדדיו מחמת מציאת ריבוי גדול מדהים של מערות ומקומות קבורה הפזורים על פני ההר לכל צדדיו, ואפשר שכ"ז כיום בדברי

אזהרה שמענו

בית

$$14/Sa \text{ II} / 9, c$$

פון פאמיליע צוזאם און פאר אונז
 און אונזערע קינדער און אונזערע
 און אונזערע קינדער און אונזערע
 און אונזערע קינדער און אונזערע

נוסח הכרוז שיצא מבר"ץ דצפת בשנת תרפ"ז

וְלֹאֹרֶז זאת נערכו כמה וכמה סיורים מקיפים ע"י רבנים גדולי תורה והמומחים הבקאים בתחום זה לצורך ציון וסימון מקומות הקבורה, ובמ"כ נערכו ביורים ורכוזו ידיעות

ועדויות מפי זקני וותיקי המקום, והגיע מספרם לעשרות רבות של מקומות קבורה הפזורים סביבות הציון מכל עבר. והנה בהרבה מן המקומות אין ידוע סופם, וכל כהן המהלך עליהם נטמא מן התורה בלא יודעין (כדוגמאת מערה גדולה עגולה ככ' אמות רחבה עם כוכים בכל קירותיה סביב שנפתח גגה לפני כעשר שנים כאשר רצו להציב שם עמוד חשמל) והמתקרב בתוך ד' אמות לאלו המקומות מטמא עצמו מדרבנן. ואז נתעוררו להסתפק שמא מלבד כל המקומות הידועים יש לחשוש גם למערות נוספות שאינם ידועים כיון שהמקום מקום קבורה והגלוי מעיד על הסתום, ומה גררי ההלכה בזה.

ונסתפקו בזה דייני שער אם לסמן סביב המקומות הידועים [ד' אמות או כ' אמות כל מקום כפי דינו] ולהקל בשאר המקומות שלא נודע שם טומאה, או שמא יש לחשוש מדינא גם בשאר מקומות ואזי אם יסמנו את המקומות הידועים תצא מכללה שמתוך כך יטעו לומר שהשאר מותר. ואדהכי והכי נשאר המקום ללא סימון וללא פסק ברור ורבה המכשלה כאשר כהנים הולכים על גבי קברים ידועים באופן שודאי עוברים על איסור ואין איש מוחה בעולים לשם כיון שלא נתפרסם פסק הלכה ברור מגדולי הפוסקים.

ועתה נבוא לצדדי ההלכה ודעת הפוסקים בזה:

א. והראשון בקודש שנתעורר בענין עוד קודם גילוי העצמות באהל משה ה"ה מרן **הראב"ד** דפעי"ה ק' שליט"א בשו"ת תשובות והנהגות ח"ד יו"ד סי' רס"ו שהכריע להלכה שכל האיזור הוא בית קברות גדול ואסור לכהן להכנס שם וז"ל, והנה גם בהדרך להציון ואפי' בכביש שלפניו יש תחתיו עצמות ושמעתי פעם מפי הגאון הצדיק רבי אהרן כהן זצ"ל ראש ישיבת חברון שבכביש בין מירון לצפת יש מקומות שהוא סלול על קברים וממעם זה הוא נוהר לא לנסוע בדרך זה, וכבר אמרתי שבאהל רשב"י רוב גדולי עולם זצ"ל אסרו לכהנים להכנס שם, והמתירין סוברים שהוא נבנה באופן שמותר לכהנים ליכנס, ועכ"פ מבחין כל הכהנים נהגו היתר, ואין דעתי כן, אלא כבר מן הגישה להמקום, דהיינו בחלק מהשבילים העולים למעלה ידוע שאינו בחזקת טהרה, וראוי להם לא ליכנס ועל הכהנים מוטל לשמור קדושת כהונתם ולא ליכנס לנדנוד ספק שנאמר קדושים יהיו וצריך לזה שמירה, ואף שבשעתו הגאון רבי שמואל העליר זצ"ל אב"ד צפת התיר לכהנים, לא ידוע לנו האיך היה מצב השביל בשעתו, אבל אנו אין לדיין אלא מה שעינינו רואות, ונראה שכל האיזור בית הקברות גדול היה ומה לו לכהן בבית הקברות, ואם כי המקום מסוגל לתפילה הכהנים חייבים לשמור על קדושתם, ויתקיים אז בהם ואני אברכם, ונתברר לי בעדות ברורה כמ"ש ששביל אחד שם בנוי על קברים וממעם זה לבד יש לאסור לכהנים ולא מפני המערה ובודאי בית הקברות גדול היה שמה, וכבר העלו האחרונים דאף שספק טומאה ברה"ד טהור, היינו רק לענין טומאה, אבל לא אמרינן כן לענין איסור והיתר ואסור לכהן מן התורה ליכנס, עכ"ל.

ובן דעת מרן הנרי"ש אלישיב שליט"א שכל המקום הוא בית קברות (וכן נדפס בקונטרס פסקי הלכה מבית מדרשו מחדש חשון תשע"א תשובה ט"ו) ולפי"ז יש להתייחס להשאלה כדין בית הקברות שאבד בה דרך שאסור מדאורייתא וגרע משדה שאבד בה

קבר. וכן שמעתי בשם גדולי עולם שהיה ידוע להם ענין זה ה"ה כהנה"ק רמ"ח מסלונים, הגר"ד יונגרייז, הגר"ם מוצפי, הגר"מ שערכי, זצוק"ל. וז"ל השואל ומשיב ח"א סי' ש"ה, מאד יפלא בעיני על מעל' כו' שבא להביא צווארו בדיני טומאה וטהרה יאמר דבר זה אשר אין לו שחר, דבית הפרס הוא בשדה שהי' בה קבר במקום אחד ידוע רק שחרשו עצמות ויש לחוש שהולך המחרישה מאה אמה וזה אינו רק חשש דרכנו לכך הקלו בזה אבל מה ענינו למקום שהי' בה"ק ידוע ויש לחוש שמא במקום שהולך שם נמצא גופות שלימות, מה ענין בית הפרס לזה, בזה אתחזיק טומאה ובודאי אסור ואפילו ברה"ר כל דאתחזיק טומאה אפשר דיש לאסור משא"כ בה"פ עכ"ל. ונמצא שאם הוא בית הקברות הוא באיסור עשה ול"ת כדאיתא בב"מ ל. דכהן הנכנס לביה"ק הוא בעשה ול"ת, ובמס' שמחות (פ"ד הכ"ב) ובתוספתא דמכות (פ"ג) דכהן הנכנס לבית הקברות לוקה, והביאו הרמב"ם להלכה פ"ג מהל' אבל ה"ג. גם מרן הגר"נ קרליין שליט"א אמר לי להורות לכהנים בשמו שאסור ללכת שם גם בין הקברים הידועים.

ב. ואף אם ננקוט דלא הוי אלא ספק טומאה ברה"ר, עדיין לא נוכל להקל בזה מכמה טעמים. ראשית דיש בזה מחלוקת אם מותר לכהנים להכנס למקום ספק טומאה. ועוד יש לדון בכה"ג שלפי ריבוי מערות ומקומות קבורה הידועים מסתבר שהמהלך כברת דרך במירון יהלך כמוקדם או במאוחר על מערות או מקומות קבורה, ובוה יש לדון אם אמרינן ספק טומאה ברה"ר דיתכן ורק היכא דהוי ספק השקול אמרינן ספק טומאה ברה"ר אבל לא היכא שעפ"י הרוב יטמא כמבואר בתוס' חולין ב: ד"ה דליתיה ובתוס' הרא"ש שם, והעתיקו להלכה בשו"ת שואל ומשיב הג"ל בשאלה הדומה מאד לשאלה דנן. ובר מן דין לפי המציאות והעדויות יש לומר שהוחזק המקום כמקום קבורה כמבואר לעיל ובכה"ג לא אמרינן ספק טומאה ברה"ר כמבואר בתוס' ע"ז לו: ד"ה הא, שרק במקום חזקת טהרה אמרינן הכי, ובפרט שגם כהני דידן לאו בחזקת טהרה נינהו, ולפי זה יש לדון גם לענין טהרות דאמרינן מספק שנטמאו. ועוד דמדרבנן היכא דהספק קבוע לעולם גזרו על ספק טומאה ברה"ר שיהיה טמא, כמבואר בתוס' כתובות כח: ד"ה בית הפרס. ויותר מכל הג"ל יש להחמיר בזה משום שהרבה פעמים נהפך רה"ר לרה"י כדתנן בריש פ"ו דטהרות, והוא דבר מצוי שם כגון בבית הכבוד ומאחורי שיחים וכו'.

ג. והנה מלבד כל הג"ל יש לכהן לחוש מדין שדה שאבד בה קבר שמטמא באהל לכהנים (רמב"ם פ"ח מה' טומאת מת ה"א) כמו שכתבו הביד"ץ דצפת בשעתו כשסללו הדרך החדש דיש לזה דין שדה שאבד בה קבר שאסור לכהנים, וכן הוא עפ"י ספרי המסעות שתארו כמה וכמה מערות ומקומות קבורה הפזורות על ההר ולא נודע מיקומם המדויק, ונוסף על כל אלה העדויות מפי זקני וותיקי המקום על מערות קבורה שהיו ונאבדו או נסתמו.

ד. וכן יש לאסור בחלק מן המקומות מדין שכונת קברות, כמפורש במשנה אהלות פט"ז מ"ג ובתוספתא שם שבאופן שניכר שהיה פעם מערת קבורה צריך לברוק ממנו ולהלך כ' אמה לברר אם אין שם עוד קברים (פ"ט מהלכות טומאת מת ה"ג) וכתב הרמב"ם (שם ה"ו) אחד המוצא שלשה מתים כדרכן בתחלה או שמצא שלשה כוכין או כוך ונקיע

ומערה הרי זו שכונת קברות עכ"ל. וכיון דהוי שכונת קברות ה"ז בחזקת טומאה עד שיבדק (ב"י יו"ד סי' שע"ד) ודעת רבותינו הראשונים (הר"ש המהר"ם הובא בתו"ט והרא"ש והר"מ והרע"ב אהלות פט"ז מ"ג) שאסור לכהן להכנס לשכונת קברות, וכן נקטו בפשיטות גדולי האחרונים כמובא בפתחי תשובה סי' שס"ד סק"ד ובשו"ת דברי מלכיאל ח"ג סי' פ"א ובשו"ת מהרש"ם ח"ד סי"ד, וסי' ק"ג. והנה במירון יש חלקים שהם לכו"ע שכונת קברות שאסור לכהן להכנס בתוך כ' אמה שלהם עד שיבדקו, ויש חלקים השנויים במחלוקת הפוסקים אם הם שכונת קברות או לא, ותלוי בפרטי המציאות לגבי כל מקום בנפרד כפי שנתברר ע"י המומחים העוסקים בתחום זה. וצ"ע אם צריך להרחיק ד' אמות משכונת קברות וכיוצ"ב.

ה. ומלכ"ב זאת יש לאסור כניסת כהנים בכל המקום קודם בדיקה מדין מיעוט המצוי שהוא בכל האיסורים שבתורה, עיין יור"ד סי' ל"ט בדין בדיקת הריאה ובהל' תולעים יור"ד סי' פ"ד סעי' ח' ובשאר מקומות שכל זמן שלא נבדק אסור, וכן דעת הגאון בעל שבט הלוי שליט"א, והמציאות במירון מוכיחה דלכה"פ הוי מיעוט המצוי מאד. כן יש לחייב כל המקום בבדיקה כפי מה שהיקש השכל מחייבהו, עיין חק יעקב סי' תס"ז ס"ק כ"ה ובמקור חיים שם ביאורים סק"ה שלמד מדין בדיקת כ' אמה בשכונת קברות לאסור בדאיכא דבר הגורם דמסתבר שיהיה כך והקש השכל מחייבהו שיהי' כך. אמנם בזה יש לדון שמא אין חיוב בדיקה מחמת איסור חטוטי שכבי [דהא לא מצינו בדיקה בשדה שאבד בו קבר להתיר שאר השדה], אלא דא"כ נמצא שבמקום חשש רחוק כגון שכונת קברות התירו לבדוק כי אפשר שלא ימצא, ובמקום שודאי ימצא יהיה מותר מחמת שאסור לבדוק, ויציבא בארעא גיורא בשמי שמיא, וצ"ע.

ו. וגם אם נאמר דטמא מדרבנן ונבוא להקל מצד שהתירו לכהנים להטמא בטומאה דרבנן במקום מצוה, גם זה אינו, דרוב הפסיעות שמהלכים שם אינו לצורך מצוה [והרי כל פסיעה היא שאלה חדשה בפני עצמה] ובאג"מ (יו"ד ח"א רמ"ט) לא התיר להטמא מדרבנן לצורך מצוה רק כגון ללמוד תורה ולישא אשה. ועוד דלא מצינו שהתירו בשדה שאבד בו קבר רק כמה שגזרו משום חשש כגון ארונות ושדה שנחרש [כמדויק בש"ך ריש סי' שע"ב] ולא במקום שיש טומאה ידועה, וצ"ע.

ולאחרונה שמעתי מפי הגאון הגדול ראש ישיבת פורת יוסף הרב שלום כהן שליט"א בכנס כהנים שנערך בירושלים עיה"ק שכבר בכחרותו שאל את פי הגאון רצ"פ פראנק זצוק"ל, אם יכול להצטרף לשאר בני הישיבה שנסעו לציון רשב"י והורה לו שלא ילך. והוסיף רה"י במתק לשונו לעורר את כהנים שמרוב קדושתם צריכים להזהר בקדושת כהונתם שלא יחללו את שם א-להיהם דייקא, שכשאינם שומרים על קדושתם מחללים שם שמים ביותר רח"ל, וכן להיפך כששומרים את קדושתם מקדשים שם שמים ביותר.

ובזכות שמירת טהרת הכהונה נזכה לראות כהנים בעבודתם בטהרה בב"א.

